

Moisés Pérez

VINT ANYS D'UNA ESCOLA PÚBLICA DE PERIODISTES

Vint anys de periodisme a la Universitat de València. Aproximació testimonial d'una experiència de servei públic del segle XXI

Josep Lluís Gómez Mompert, coord.

320 pp., 2022, València, Publicacions de la Universitat de València

Dues dècades enrere, qualsevol persona que volguera ser periodista havia de cursar els seus estudis a la universitat privada i religiosa CEU Cardenal Herrera, la qual cosa implicava un sacrifici econòmic que totes les famílies no es podien permetre. La creació de la carrera de periodisme a la Universitat de València va capgirar el panorama. L'aposta per proporcionar uns coneixements multidisciplinaris i una mirada crítica dels esdeveniments han estat el segell d'uns estudis que han celebrat el seu aniversari amb l'obra coral *Vint anys de periodisme a la Universitat de València. Aproximació testimonial d'una experiència de servei públic del segle XXI* (Publicacions de la Universitat de València, 2022).

«El periodisme és un ofici i no uns estudis». «El periodisme s'aprèn a les redaccions i no a la facultat». Aquesta doble sentència, emesa per força professionals de la comunicació, acompanya els estudiants de periodisme durant tota la seua estada a la universitat. Els alumnes avancen cursos mentre veterans de les lletres, les ones o de les pantalles reiteren que l'única manera d'adquirir les habilitats necessàries per a desenvolupar aquesta professió és en una redacció, quan aconseguixes ser partícip de les rutines professionals i, especialment, en el moment d'enfrontar-se als reptes i els dilemes associats a la pràctica de l'ofici. «Faràs millor en estudiar una altra carrera, com ara dret o econòmiques, i després ja exercir, buscant oportunitats als diferents mitjans de comunicació», expressen altres amb una concepció de menyspreu sobre aquells que opten per cursar periodisme.

Certament, els aprenentatges a les redaccions són únics, i més si es compta amb la possibilitat d'extraure lliçons d'aquells periodistes amb triennis a la seua esqueta. S'agafa experiència per lliurar les batalles quotidianes amb les fonts, així com s'adquireix aquest instint de supervivència d'haver de pugnar cada dia per una història, siga aquesta narrada a través de la tinta impresa, la pantalla d'un dispositiu mòbil, el micròfon d'una ràdio o la càmera d'una televisió. Tot periodista, tanmateix, necessita unes ferramentes teòriques per explicar amb coneixement qualsevol assumpte públic. Es requereixen uns fonaments en economia, dret, polítiques, sociologia, història, comunicació, i d'altres disciplines. Cap periodista que no dispose d'un cert bagatge en diversos camps rarament podrà fer la seua feina de manera correcta. O, si més no, serà dependent d'uns experts, d'uns grups de pressió, que sovint compten amb interessos ideològics.

Aquest *background*, com dirien els anglosaxons, s'assoleix, d'entrada, cursant els estudis de periodisme. De fet, la capacitat per entendre els esdeveniments que es relaten, així com què implica cada manera d'explicar-los a la societat, són objectius essencials de la carrera de periodisme a la Universitat de València. Uns estudis que han bufat les espelmes de les seues dues dècades de vida i que han estat radiografiades a l'obra *Vint anys de periodisme a la Universitat de València. Aproximació testimonial d'una experiència de servei públic del segle XXI* (Publicacions de la Universitat de València, 2020), la qual ha estat coordinada pel catedràtic Josep Lluís Gómez Mompart.

Com a compendi de les experiències particulars de cada un dels professors que n'han format part i de la intrahistòria aparellada a la seua fundació, el llibre recull les visions singulars dels docents Guillermo López sobre la transformació digital i l'impacte a la política; Martí Domínguez sobre l'ensenyament en l'art del gènere d'opinió; Alfonso Gil envers la importància de contrastar les informacions; Lola Bañon sobre la relació entre la professió i el món acadèmic; Anna Senent i el seu transcurs a les aules com a professora; José Vicente Marco i les anècdotes que sorgien entre pupitres; Adolfo Carratalà i la responsabilitat d'impartir classes de periodisme; Manel Castañeda i el llenguatge radiofònic; o Maria Rosa Martínez-Rubio sobre la importància de la documentació. També les aportacions de persones externes a la professió que han ensenyat a dominar el castellà, com ara Mercedes Quilis, o María José Coperías, qui va endinsar els estudiants en el món de la premsa anglosaxona.

La carrera de periodisme és una història d'èxit que va permetre, com ressalten alguns dels autors d'aquesta obra coral, als estudiants de classe empobrida accedir a uns estudis que dues dècades enrere només eren possibles al territori valencià al

CEU Cardenal Herrera, una universitat privada i propietat de l'Associació de Propagandistes Catòlics. Mompart, de fet, destaca, en la seua introducció, l'aportació de l'educació pública com a «horitzó d'expectatives» de progrés social per a les classes subalternes. O com la creació d'uns estudis de periodisme a la universitat pública evitarien situacions com les descrites per la professora especialitzada en disseny, Patricia Cabezuelo: «Encara em pesa l'esforç que van fer els meus pares per pagar la meua educació en una universitat privada».

Tot i que, com descriu el periodista i antic professor associat Salva Enguix, «els ritmes acadèmics i els ritmes de la professió estan cada vegada més allunyats», diversos docents reivindiquen la funció de la universitat per formar periodistes crítics, siga quin siga el signe del temps a la professió. Mompart ho assenyala clarament: «Si l'educació només serveix per a ensinistrar els joves a integrar-los acríticament en el capitalisme de vigilància, tot conformant-se per servir a l'establishment i els mitjans de comunicació *ad hoc*, així com per legitimar i reproduir tal qual l'ordre imperant del tecnoliberalisme amb la complicitat d'un periodisme d'infotoxicació, que no comptin amb mi».

Aquesta aposta per formar periodistes amb sentit crític és exposada per Carolina Moreno, catedràtica de periodisme, que ho exemplifica recordant que «en ciència no hi ha primícies, i que l'equidistància de les fonts d'informació, quan parlem de temes científics, en moltes ocasions, és un gran error». «El professorat [...] esgrimim [...] que les democràcies no poden deixar de banda el periodisme: és necessari per a equilibrar, per a vigilar, per a fer de «gos de guarda» dels poders de l'Estat i dels poders econòmics, socials i culturals del país», reivindica Francesc Martínez, també catedràtic de periodisme de la institució acadèmica valenciana.

En un context de propagació de mentides, de lliure circulació de la desinformació a través de les xarxes socials i d'un nou ecosistema mediàtic que privilegia l'espectacularitat per sobre del rigor, Joan Romero, com a catedràtic de geografia humana i professor d'aquests estudis, remarca a l'obra coral la importància de formar periodistes conscients de la seua responsabilitat amb el sistema de drets i llibertats: «Mai fou més veritat que en l'actualitat aquella idea del periodisme com a quart poder de la democràcia. Mai ha estat tan necessari per a la democràcia el bon periodisme. I la missió de la universitat és fer possible que els futurs periodistes tinguen els arguments suficients per a navegar en aquestes aigües agitades i comprendre els corrents profunds, no només l'espuma de les onades».

La idea que subjau de les reflexions de força professors d'aquests estudis és la necessitat de treure professionals de la comunicació que, com subratlla la periodista

i docent associada Remei Blasco, eviten deixar-se endur per les seues idees preconcebudes, per una determinada fidelitat ideològica, o, com assenyala l'exprofessor associat i veterà periodista José Miguel Garcia, no recorren mai a la mentida, ni ocupant càrrecs de comunicació corporativa. «Un dels reptes [...] consisteix [...] a continuar fent periodistes graduats altament professionals, honestos, compromesos amb la seua realitat social i la democràcia, crítics amb els poders i lluitadors contra les injustícies i els abusos dels poderosos, sense oblidar la qualitat informativa, el rigor i la veracitat», certifica Francesc Tomàs Martínez, historiador i professor associat de periodisme. Encara més, periodistes que, com replica el docent Rafael Miralles, no caiguen en la trampa de la falsa neutralitat ideològica.

Amb el «per què com a clau de volta del periodisme», com a pregunta fonamental que han de plantejar-se en cada informació els professionals de la comunicació, el professor associat i periodista Francesc Arabí descriu quina ha de ser la composició del periodista que surta d'aquests estudis: un híbrid de genètica, acadèmia i ofici. «La raça, l'instint periodístic, es té en major o menor grau, però, a més, s'ha de conrear. Instint periodístic és curiositat innata i olfacte per a la notícia. Sí, l'instint s'educa quan, paradoxalment, es racionalitza [...]. Després està l'acadèmia, l'adquisició de coneixements, la formació en economia, història, literatura, política... per a tenir els instruments que permeten entendre els fenòmens, esbudellar-los i transmetre'ls com cal als lectors», dissectiona, per agregar el tercer element: l'ofici, la qual «és filla de l'experiència».

Un manual que Joan M. Oleaque, periodista i antic professor associat a la Universitat de València, complementa: «[S'ha] d'anteposar la veritat nua a qualsevol altra cosa, transmetre el coneixement, sense tenir por de la por, del terror, de què diran a l'hora d'analitzar el mal o d'allò que resulta incòmode veure. Això és el que volia que els alumnes veieren, fins a on es pot arribar amb el periodisme. No passa res si no s'arriba al cim, però si un redactor té en el radar les possibilitats reals del millor periodisme, no es perdrà mai». Aquesta lliçó se suma a un trencament del mite existent envers el periodisme d'investigació: «Molts pensaven que investigar és córrer darrere de l'exclusiva, en compte d'obtenir tota la informació per a fer entendre al lector o a l'espectador allò que no es veu a primera vista d'un determinat fet. Canviar això en la percepció es va convertir en una prioritat». Arabí ho desgrana ras i curt: «L'autèntic periodisme d'investigació destapa corrupteles que acaben als jutjats».

Gràcies a l'obtenció d'aquestes claus per obrir-se pas al camp dels mitjans de comunicació, els professors associats i periodistes Benjamin Marin i Jordi Sebastià

exposen la seua alegria per trobar-se alumnes com a companys de professió. Ara bé, i com recorda el també docent associat i cara de la televisió espanyola al País Valencià, Ricardo Pomares, amb unes condicions laborals absolutament deploables: «Avui més que mai, quan el periodisme està amenaçat pels tancaments i els acomiadaments, pel desmantellament del sistema comunicatiu valencià i per la falta de dignitat, sembla que aquesta societat no valora els seus periodistes. Amb tot, sempre he intentat transmetre il·lusió pel futur i passió per cada moment. Jo també vaig treballar gratis i sense contracte, van pagar-me després en negre i més endavant la meua estabilitat va ser cobrar el salari mínim interprofessional quan era dels pocs titulats en Ciències de la Informació».

La il·lusió, la motivació dels futurs periodistes, posar-se en la pell dels alumnes —un fet sembla que complicat per a determinats professors— ha estat una de les preocupacions de la professora Maria Iranzo: «Més enllà de l'atractiu dels consells pràctics, d'aquest lustre de docència m'emporte moltes ensenyances per part dels meus alumnes, hui col·legues. Especialment una. El que l'alumnat de periodisme busca en nosaltres són persones positives que el motiven, que li parlen des de terra, lluny de tarimes, que en reforce les capacitats i habilitat, i que li demostre que 'és possible'. La meua meta és arribar a aconseguir-ho, any rere any». Tota una declaració d'intencions d'un dels objectius d'una escola de periodistes pública, d'uns estudis que pretenen atorgar aquest paper de narradors dels fets, d'historiadors del present, a persones que sovint no haurien pogut assolir aquest rol sense uns estudis públics de periodisme. ◀

Frederic J. Porta i Capdevila

ARQUEOLOGIA INTEL·LECTUAL D'UN MITE METAPOLÍTIC

La unitat d'Espanya com a valor polític. Una arqueologia intel·lectual

Antoni Simon Tarrés

456 pp., 2022, Catarroja-Barcelona, Afers

Antoni Simon Tarrés és un historiador gironí especialitzat en l'estudi de la història social i la història política i institucional, sobretot de la guerra dels Segadors i la guerra de Successió espanyola. En el seu darrer llibre, més proper a la disciplina